नम्। वर्ज्जनीयं विशेषेण किलासं सिद्धिमिच्छता"। गुह्यं मेहनम् भगञ्च तलमत्र पदतलं, तत्र जातं सुश्रुतेनान्ते जातमिति सामान्यतो निर्द्दिष्टत्वात्। अथ चिरन्तनम् नवमपि। कुष्ठस्य संसर्गजत्वप्रसङ्गेनान्यानपि संसर्गजान् रोगानाह "प्रसङ्गाद्गात्रसंस्पर्शान्निःश्वासात् सह भोजनात्"। प्रसङ्गो मैथुनम्। "एकशय्याशनाच्चापि वस्त्रमाल्यानुलेपनात्। कण्डूकुष्ठोपदंशश्च भूतोन्मादव्रणज्वराः। औपसर्गिकरोगाश्च संक्रामन्ति नरान्नरम्। म्रियते यदि कुष्ठेन पुनर्जातस्य तद्भवेत्। अतो निन्दितरोगोऽयं कुष्ठं कष्टं प्रकीर्त्तितम्"। एतावता कुष्ठिनां कुष्ठ सर्वथा प्रतीकरणीयं न तु उपेक्षणीयम्"।

एतेषां मध्ये केषाञ्चित् महापातकचिह्नत्वं केषाञ्चिदतिपातकचिह्नत्वं केषांचिच्चोपपातकचिह्नत्वं स्मृत्यादौ प्रसिद्धम्। अष्टादशानां मध्ये अष्टानामेव पापरोगतया स्मृतौ तद्युक्तस्यादाह्यत्वादिकमुक्तं तच्च शु०त०निर्णीतं यथा भविष्यपुराणीयमध्यतन्त्रस्य षष्ठाध्याये "शृणु कुष्ठगणं विप्र! उत्तरोत्तरतोगुरुम्। विचर्च्चिका तु दुश्चर्म्मा चर्च्चरीदस्तृतीयकः। विकर्च्चुर्व्रणताम्रौ च कृष्णश्वेते तथाष्टकम्। एषां मध्ये तु यः कुष्ठी गर्हितः सर्वकर्म्मसु। व्रणवत् सर्वगात्रेषु गण्डे भाले तथा नसि"। तथा 'मृते च प्रोथयेत्तीर्थे अथवा तरुमूलके। न पिण्डं नोदकं कुर्य्यान्न च दाहक्रियाञ्चरेत्। षण्मासीयस्त्रिमासीयोमृतः कुष्ठी कदा चन। यदि स्नेहाच्चरेद्दाह यतिचान्द्रायणं चरेत्"। यतिचान्द्रायाशक्तौ पादोनधेनुचतुष्टयं देयम्। अतिपातकशेषफलत्वादप्येवं युक्तं यथाह विष्णुः "अथ नरकानुभूतदुःखानां तिर्य्यक्त्वमुत्तीर्णानां मानुष्ये लक्षणानि भवन्ति कुष्ठ्यतिपातकी, ब्रह्महा यक्ष्मा, सुरापः श्यावदन्तकः, सुवर्णहारी कुनखी, गुरुतल्पगोदुश्चर्म्मा, इत्यादि। श्यावदन्तकः स्वभावकृष्णदन्तकः प्रधानदन्तद्वयमध्यवर्त्तिक्षुद्रदन्तः। प्रधानदन्तोपरि दन्तान्तरमिति केचित्। कुनखी सङ्कुचितनखः, दुश्चर्मा स्वभावतः अनावृतमेढ्रः,। अत एव महारोगिणोयावज्जीवमशौचमाह कूर्म्मपुराणम् "क्रियाहीनस्य मूर्खस्य महारोगिण एव च। यथेष्टाचरणस्याहुर्मरणान्तमशौचकम्"। क्रियाहीनस्य नित्यनैमित्तिकक्रियाननुष्ठायिनः। मूर्खस्य गायत्रीरहितस्य। सार्थगायत्रीरहितस्येति रुद्रधरः। महारोगिणः पापरोगाष्टकान्यतमरोगवतः ते च उन्मादस्त्वगदोषो राजयक्ष्मा श्वासोमधुमेहोभगन्दरः उदरोऽश्मरी इत्यष्टौ पापरोगानारदोक्ताः। यथेष्टाचारणस्य द्यूतवेश्याद्यासक्तस्य। एवञ्च भविष्यपुराणोक्तं यतिचान्द्रायणप्रायश्चित्तमकृतप्रायश्चित्तानां कुष्ठ्यादीनां दाहे बोद्धव्यम् अन्यथैषां प्रायश्चित्तोपदेशोविफलःस्यात्। यथाह विष्णुः 'कुनखी श्यावदन्तश्च द्वादशरात्रं कृच्छ्रं चरित्वोद्धरेयातां तद्दन्तनखौ' इति अत्र द्वादशरात्रं पराकरूपं तत्र पञ्च धेनवः नतु प्राजापत्यं तद्दाहकर्त्तुर्यतिचान्द्रायणेन विषमशिष्टत्वात् अत्र बहूनामेकधर्म्माणामिति वचनादाकाङ्क्षितत्वाच्च कुष्ठ्यादीनामपि प्रायश्चित्तम्। अतएव प्रायश्चित्तविवेकेऽप्युक्तमेवं दुश्चर्म्मादिष्वप्यूह्यमिति। महापातकादतिपातकस्य गुरुत्वात् तच्छेषेऽपि प्रायश्चित्तं द्विगुणम्। कर्म्मविपाके शातातपः "महापातकजं चिह्नं सप्तजन्मसु जायते। बाधते व्याधिरूपेण तस्य कृच्छ्रादिभिः शमः। कुष्ठञ्च राजयक्ष्मा च प्रमेहोग्रहणी तथा"। अत्र कुष्ठपदमल्पकुष्ठपरमिति पूर्व्वेणाविरोधः"।

कुष्ठकेतु पु० कुष्ठं तन्नाशनः केतुश्चिह्नं यस्य। मार्कण्डिकायां (भूँइखखसा) वृक्षे राजनि०

कुष्ठगण पु० ६त०। शु०त०उक्ते कुष्ठशब्दे दर्शिते अदाह्यत्वादि प्रयोजके कुष्ठभेदसमूहे स च कुष्ठशब्दे भावप्र० अष्टादशविधो वर्णितः स च कुष्ठशब्दे दर्शितः [राजनि०

कुष्ठगन्धि न० कुष्ठस्येव गन्धोऽस्य इच् समा०। एलवालुके

कुष्ठगन्धिनी स्त्री० कुष्ठस्येव गन्धोऽस्याः इनि ङीप्। अश्वगन्धायां शब्दचि०

कुष्ठघ्न त्रि० कुष्ठं हन्ति हन–ठक्। कुष्ठनाशके औषधे "मसूरिकायां कुष्ठघ्नलेपनादिक्रिया हिता" सुश्रु०। २हितावल्यां पु० राजनि०३काकोदुम्बरिकायां ४वाकुच्यां च स्त्री ङीप् राजनि०

कुष्ठनाशन पु० कुष्ठं नाशयति नश–णिच्–ल्यु। १वाराही कन्दे २ श्वेतसर्षपे च राजनि० ३क्षीरीशवृक्षे रत्नमा० ४कुष्ठनाशके औषधादौ त्रि०

कुष्ठनाशिन् त्रि० कुष्ठं नाशयति नश–णिच्–णिनि। कुष्ठनाशके स्त्रियां ङीप्। सा २सोमराज्यां रत्नमा०

कुष्ठल न०कुत्सितं स्थलम् अम्बष्ठादि...त् षत्वम्। कुत्सितस्थले

कुष्ठविद् स्त्री कुष्ठस्य तत्स्वरूपादेः विद् विद्या विद–सम्प० भावे क्विप्। कुष्ठस्वरूपादिविद्यायां तत्र साधुः कथादि० ठक्। कौष्ठविदिक तत्र साधौ त्रि०कुष्ठं वेत्ति कर्त्तरि क्विप्। २कुष्ठस्वरूपवेत्तरि त्रि०। [राजनि०। २कुष्ठनाशके त्रि०

कुष्ठसूदन पु०कुष्ठं सूदयति सूदि–ल्यु। १आरग्वधे(सोन्दाल